

SLOVESNOSŤ.

Literárnia a kritická príloha k »Orlovi.«

Zodpovedný redaktor:

Andrej Truchlý-Sytniansky

Roč. I.

Turč. Sv. Martin, 31. Augusta 1873

Číslo 8.

Pohľady na literatúry slovanské.

(Pokračovanie.)

I.

Literatúra slovenská.

K básnietvu československému, a sice kresťansko-romanskému doby tejto, skladanému dľa cudzích vzorov, počítajú sa *básne náboženské a svetské*.

K básňam *náboženským* patria, okrem už spomenutých *lyrických* piesni „Gospodine“ a „Sv. Václave“ *epické a dramatické*. Medzi epické vriediť nádobno mnohé legendy o živote Kristovom, o Panne Marii, o dvanást Apoštoloch a iných svätých a sväticach Božích. Najviac z nich složeno je v storočí XIII. a XIV. Volily sa k nim za látku také príbehy, v ktorých mnoho neobyčajných zázrakov sa dialo, ktorými básnici tehďajší obľubovali si ozdobiť vypravovanie svoje, nehľadiac k tomu, žeby sa tieto shodovaly vždy so zákonmi krásy a slušnosti. Vedľa toho boly i prózou písané legendy, týmže duchom čo básnické. *Legenda „o XII. apoštoloch“*, začínajúca sa slovami: „Nenyz viernych zzyrdecz sizny,“ pozostáva zo dvoch zlomkov, prvý obsahujúci 76 veršov, na pergamente nachádza sa v c. kr. dvorskej knihovni vo Viedni, kde ho objavil Fortun. Durich; druhý uverejnený P. Šafárikom obsahuje 156 veršov. Oba zlomky obsahom, jazykom a pravopisom sú sebe docela podobné, i javi sa v nich hlboká drienosť jazyka a gramatických foriem. Básnickou cenou vynikajúce sú hlavne tým dôležité, že duch veku, v ktorom povstaly, veľmi sa v nich zrkadlí. Dej v nich prevláda a skôr stopy moralisujúceho rozumu v nich najst možno, lež známiek tvorivej obrazotvornosti; líčenie je niekedy dost živé a k predmetu priliehajúce, no bez vrelosti a zaujímavých pŕvabov. *Legenda táto je vedľa „Alexandreidy,“ o ktorej nižšie prehovoríme, najstaršia rymovaná*

báseň, s ktorou sa i v pravopise srovnáva. Nachádzame tu *c=k, chz=č, rs=r=ř, zz=s, s=š* atď. — *Legenda* či báseň „*Pašie*“ zhotovená je na základe zpráv evanjelistov, i začína sa: „Umučenie Boha nášeho Jesukrista — píše nám svätý Matúš evanjelista;“ obsahuje 697 veršov. Sú to dva listoky pergamentové, zdola odstrihnuté, ktoré na daskách knihy našiel Dom. Kinsky. Sem patrí i báseň „*Anselmus*,“ 814 veršov majúca; v nej objavuje sa mystické videnie nábožného muža Anselma, ktorý „mnoho časov se slzami, — postem, bdením, modlitbami“ strávil „vzdy prosieše“ Mariu, by sa mu zjavila a o umučení Syna svojho mu vyprávala. Maria zjavivšia sa mu pre mnohé jeho utrpenie, odpovedá na otázky Anselmom kladené; ku pr.: „Mne počátek umučenie — poviez milá pani nynie — . . . Maria poviez kaci to byli peniezi — za ktoré Kristus prodan.“ A Maria mu odpovedá: „Judas byl taký lakomec, — nekteří tomu chteli by byl Nemeč“ atď. — *Legenda o „desíti tisícich ritířích“* čo rukopis nachádza sa v passionale, písanom r. 1395 a tlačenom 1475. Počína sa: „Když po božiem umučení — po slavném jeho vzkříšení — i na nebe povstúpení — za Adrianova cisařstva — bieše ještě málo křestanstva“ atď. — *Legenda o „sv. Prokopu“* obsahuje 1106 veršov na 146 stranách pergamentových v XII. i padá rukopis do počiatku XIV. storočia, ačkoľvek samé skladanie je staršie, jako to vidieť z nektorých rýmův a veršov. Skladateľ znal dobre príbehy a obyčaje kláštora Sázavského. Život a zázraky sv. Prokopa veľmi obšírne líči. Sv. Prokop opísaný je tu v útlej mladosti čo zadumčivý, zamyslený, od sveta odvrátený mladík, ktorého rodičia poznajúce zvláštnu jeho povahu poslali na Vyšehrad, kde slavné učenie v slovanskom jazyku

kvitlo: „Tu Prokop v učení lóne — čítal vždy s snahú v zákone; — a kehdy tu v krátkem čase — tomu písmu naučí sie, — mistři sie tomu diviechu, — mezi sebu tak mluviechu: — Prokop dobre v pisme dospel, — a ve čsti i v kázni prospel“ atď. Rukopis nachádza sa v knihovni Lobkovicovej, i menuje sa vôbec Hradeckým, preto že bol v Kr. Hradci nájdený. — Legenda „o sv. Anne,“ matke proroka Samuela, je zlomok básne r. 1855 nájdený a P. J. Šafárikom vydaný; pravde podobné je, že legenda táto je pozostatok väčšieho sobrania legend z konca XIII. storočia. — Legenda „o sv. Alexiovi,“ počíta sa medzi najstaršie pamiatky československého básnietva. Je to zlomok 103 veršov obsahujúci, A. Bočkom nájdený, teraz v moravskom archíve zemskom zachovaný. Počína sa slovami: „Miestu, kde lezieše, stogiecz prziel lozem, kazdi dieše.“ Obsahuje ona nektoré úryvky z konca básne. Nebeský, ktorý podal o nej kritiku, tvrdí, že veršovaný zlomek tento pochádza z toho samého prameňa, z ktorého Ballandisti (Acta Sanctorum) čerpali. Nachádzame tu momenty viac poetické, lež v predošlých legendách. Takým je líčenie bolasti rodičov nad ztratom syna Alexia, kde otec Eufemian „Vystúpil byl z svého smysla, — padl na zemiu viac bez čísla. — Rozdřel rúcho byl v ty časy, — trhal své šedivé vlasy, — bradu poče svú trhati — a svůj život snažne dráti. — Pade na tom svatém tele, — kriče“ atď. „Matka jeho v smutnej tvári — jako lvice sieť prorazi, — ty noviny uslyševši. — Sedra rúcho své přišedši, strže s sebe své zavítie, — co na hlavie jme přikrytie, — v nebe svoji ruce vzdize: — Božé, pošli mne smrt bliže.“ atď. — I legenda „o sv. Dorotě“ i formou i básnickým líčením sa vyznamenáva. No ešte väčšiu básnickú cenu má legenda „o sv. Katarine,“ ktorú objavil dr. Pečírka r. 1850 v Stokholme. Najobširnejšia táto zo všetkých legend československých obsahuje 1360 veršov; vyniká jadrnosťou jazyka a dokonalosťou metriky, no i plnosťou rýmu. Zachovala v sebe mnoho starobylých slov. Spisovateľ musel byť kňazom a znalcom svetskej literatúry a pomerov. Rukopis zachoval sa v chatrnom prepise asi z konca XIV. storočia, ktorý driel v knižnici Rosenberskej sa nachádzal a v tridsaťročnej válke s inými spisami do Švédska bol odnesený. Báseň počína nakreslením povahy kráľa Maxencia: „Když za dávných časuov v hřieše — jeden ciesař pohan bieše, — ten vladnieše všemi králi, — což jich bylo blíž i vzdáli; — král ten byl velmi zlý a lidé takž sie triesli jeho zrakem

— jako kůre před luňákem.“ atď. — Medzi legendy pôvodne v latinčine zpracované, neškôr volne do českoslovenčiny preložené prinaleží i legenda „Ježišovo mládí.“ Je to báseň vzdelávacia o vychovaní Panny Marie a o mladosti Ježiša Krista, i pochádza z polovice XIV. storočia, nachádza sa teraz v knižnici c. kr. university Pražskej. Obsah jej je krátko takto nadpísaný: „Tuto se počínají dobré knihy a velmi užitečné každému vernému křesťanu o božiem narození a o boží mladosti, jako je na svete přebýval s židovščaty v své mladosti, i které jest divy činil před židovščaty, jižto jsú jeho žřiece chteli též divy činiti.“ — Báseň „Vzývání Panny Marie“ je chvalospev na Pannu Mariu spojený s prosbou o jej prímluvu. Maria tu oslovená „vzkvetlá na útechu všemu světu růže — rozkoš rajského bydla — chrám krále nebeského — skála svaté trojice — květ čistoty panenské, — rozkoš andělských kůřův — sklep čistoty“ atď. — Bohatším obsahom sú rozpravné básne o Panne Marii: „Zdravas“ (124 verše), „Desatero radostí“ (555 veršov) a „Sedmero radostí“ (911 veršov), rukopis v knihovne kostola sv. Vita pri Alane) pojednávajú o jednom a tom samom predmete. V básni „Zdravas“ chýbi mnoho. Jakou živou obrazotvornosťou, a jakých pestrých obrazov používal pôvodca, javí týmito veršami, kde Kristus P. Matku svoju vyslovuje: „Kako jsi ty krásná! — moje přítelnice jasná, — tvoji zraky holúbkova, — jasnú tičnosť ona v sobě chová; — jako lilie přestkvúcie, — neb z hložie růže žádúcie, — jako růže čřvenosti, — nebo lilium v bielosti — jiné všecho kvietie hanie, — tak vše panny i pannie — předešlas svoji bielotú, — ves sviet těšiš svú dobrotú“ atď. — Básnik „Devatera radostí sv. Marie“ bol jednoduchý rýmovník. Maria pozdravená Alžbetou spieva: „Ta piesň, jižto jest složila — když jest v těch radosčech byla — Magnificat sie počíná, — a ijedna jíe piesň jiná — nenie tak vděčná a milá; — to viez každý bez omyla, — ktož jíe bude tu piesň pieti, — všiech zlych přihod nebude jmieti, — všieho dobrego nabude — jenž mu na vieky probude.“ — Podobná tejto je i elegická báseň: „Pláč sv. Marie“ (428 veršov, rukopis Hradecký), kde Matka Božia hovorí: „všichni, jenž cestú jdete — tuto smutnú sedťe“ atď. — V básni „Na nebe vzeti panny Marie“ (553 veršov) vypravuje skladateľ „o rozkošné božie matce — kak jest jměla sedmú radost.“ — Živejšie javí sa kultus lásky v básni „Maria Magdalena“ (1009 veršov, z Hrd. rukopisu) nazvanej. Pôvodca niekde má divné poučovanie

a hlboká niekde myšlienka je skoro smiešne vyjadrená. Tak n. pr. napomína človeka, aby viac srdcom lež krikom žiahal: „Uč sie prehriešny človeče — plakati, vic než dřiev břeše, — srdcem božieho ztracenie — a zádati nalezenie“ . . . Mravoučná báseň „*Desatero kázani božich*“ v rukopise Hradeckom obsahuje 1200 veršov. Počína sa týmito slovni: „V židovských jest knihách psáno, — vsiem lidem viedieti dáno, — že böh tato slova svému — mluvil lidu židovskému.“ Sem patrí ešte i legenda „*Ján Apoštol*“, obsahujúca 40 veršov; nachádza sa v rukopise Hradeckom; tak tiež „*O bohatici*“ (325 veršov), kde pôvodca poučuje: „Bohatý když chce válku zbudí . . . manželstvo láme . . . mnohej panne čest rušie . . . Mnohá pani z svej cnosti nevystúpi — a jakž jie mnoho zlata podadie, tak přestúpi. V takých nenie cnost přirozena — ale jako pöjčena“ atd. —

Sem prináležia i *básne dramatické*. Zvikom bolo, sviatky cirkevnie oslavovať hrami divadelnými. K tomu cieľu vystavilo sa javište v kostole, obyčajne na tri poschodia, hornie predstavovalo nebo, prosrednie zem, dolnie očistec a peklo. Kňazi alebo žiaci vystupovali na javište a predstavovali výstupy z umučenia a vzkriesenia Krista Pána, tak že predstavenie to so slavnosťou odbývanou sa shodovalo, ale pomali i veci a vtipy svetské ozývaly sa v tých predstaveniach, tak že neslušno byť sa zdalo užívať k tomu viacej miesta kostolného, preto budované byly javištiata tieto na hrobitovoch a pozdejšie na ulicach alebo námestiach. Svetský živel nabýval tým prevahy nad cirkevním a vedľa príbehov posvätných prichádzaly k predstaveniu i scény smiešne, ba i také, ktoré by svet terajší za bohaprázne a urážlivé vyhlásil. Okrem cirkevných dramát „*Hrob boží*“ (dľa pôvodu padá na koniec XIV. storočia, rukopis nachádza sa v biblioteke c. k. university Pražskej.) „*O narození Páně*“, „*O umučení Páně*“ a iných zachoval sa nám cirkevno-svetský divadelný kus staročeskoslovenský „*Mastičkár*“ rečený. Je to zlomok hry dramatickej o tajomstve hrobu Božieho, asi z prvej štvrti XIV. storočia. Túto hru vážno-smiešno-sprostú provodzovali studujúci Pražskí. Počína sa: „Rubin: Sed mistře, sed! jáz k tobie biežu, snad sie tobie dobre hozu.“ Osoby jednajúce sú: „Mistr Severin Ipokras, mastičkář; — Žena jeho; — Rubin z Benátek, šašek; — Jirí Postrpalk, slouha mastičkářův; — Tři Marie; — Abraham; Izák.“ Hra táto chovala v sebe nejaké mysterium o Božom hrobe; no nachádzame v nej toľko svetských živlov, smiešnych náražiek a sprostých vtipov, že nedá

sa ani myslieť, žeby sa bola nekdý v kostoloch provodzovala. A či možno lepšieho nakreslenia dryačnictva a mastičkářstva sredo-vekého vôbec, jako je v tomto kuse niekoľkými fahami vyličené? Jedna sloka piesne i s notami v „*Mastičkárovi*“ zachovaná povienám to zrejme: „Sed vem přišel mistr Ipokras — de gatia divina; — neniet horšieho v tento čas — in arte medicina: — komu která nemoc škodí: — a chtelby rád živ býti, — on jeho chce uzdraviti, — žet musí duše zbyti.“ — U nás na Slovensku k počiatkom takéhoto dramatického predstavenia patrí obyčaj veselohry s betlehemom na Vianoce, chodenia s hviezdou a s kolískou o Troch Kráľoch, so stromom okolo Velkej Noci.

K básnictvu česko-slovenskému krestansko-romanskému patria i *básne svetské*. Z česko-slovenských básní svetských doby tejto, skladaných dľa vzorov romanských a nemeckých, spomenutia je hodná zvlášte báseň epická: „*Alexandreida*“, či výprava o Alexandrovi Velkom, kráľovi makedonskom. Je to mnohými ozdobami oplývajúci opis hrdinských skutkov slavného vodca tohto, smiešaný s názormi srednieho veku spôsobom takým, že postavené sú skutky a príbehy jeho pod vládu názorov týchto, oplývajúce jak mnohým ponaučovaním, tak i zážakov a neobyčajných vecí predstavovaním. A ponevác dľa pochopov tehďajších hrdinom opravdivým bol ten, kto premáhal svet a diabla, preto vypravuje sa v básni tejto o Alexandrovi, že po opanovaní mocnářstva peržského pohrúžil sa do mora a ryby si poplatnými učinil, že sa povzniesol do vzduchu a pťactvo nebeské si pokoril a že až k bránam rája zašiel, aby od anjelov poplatky vybieral.

Báseň táto je najznamenitejšia pamiatka staročeskoslovenského *básnictva školastického*; verš v nej je uhladný a pravidelný, reč jadrná, ušľachtilá a na pekné staré formy bohatá, skoro jako v „*Rukopise Kráľodvorskom*.“ (Široké samohlásky panujú v nej, jako na pr.: lud, slúbilo, ju, s milostú, slyšu; participia kladú sa taktó: byl upadna, byl jeda, jest zaslúživ; lokál je bez predložky: prazie (v Prahe), volve (vo vode); c = f (hoscie = hostia, stáci = stáf; zz = s, chz = č (chzazz = čas) jako R. Kr.). Báje takéto vznikly pôvodne v Asii a v križáckych výpravách soznámili sa s nimi Europčania. Pomali vnikaly rozprávky takéto i medzi lud, u ktorého najväčšej obluby dochádzali hrdinovia ti, ktorí s česko-slovenským národom do spojenia uvedení boli, jako sú rozprávky o Stillfridovi a Brunevikovi, ktoré i na Slovensku

až do najnovšieho času zhusta tlačené a čítané boli. Knieža Stillfríd vyšiel do cudziny pre česť a oslavu jazyka slovanského. Tam podstúpil víťazné boje a pomocou Božou i sv. Václava vydobyl zemi českej za odznak či erb orla na štíte. Jeho syn bol Brunevik, ktorý hrdinstvom svojim Čechom bieleho leva za odznak sjednal.

Z prozaického cirkevneho písomníctva česko-slovanského doby tejto menujeme krom spomenutých pamiatok ešte i nektoré preklady istých častí sv. Pisma. Sem patria: *Žaltár Vitenberský* z prvej štvrti XIV. storočia, ktorý sa nachádza v biblioteke seminárskej vo Vitenberku. Na ukážku podávame tu z 25. žalmu tento úryvok: „Sudi mye, kospodyne, nebo yas v nevyne mey vsel sem: a v hospodina vffagie nebudu nemoczen. Spatzi mne, hospodine, y pokusy mne: zzy ledvie me y sirdze me. Nebo milosirdye tve przed oczyma myma gest: y smylil sem sie v pravdie tvey.“ Obsahuje v sebe na 283 stranách v VIII. najstarší preklad žalmov, robený v XIII. storočí. — *Žaltár Klementinský* je rukopis pergamentový 147 strán počítajúci, z konca XIII. storočia, nachádza sa v c. kr. biblioteke university Pražskej. Tu nečo na ukážku: „Hospodyne vrozliucenyu tvm netreskei mne. Vstav hospodyne nadymy nosicze zakona, aby vidyeli narodove, ze liude su. Povrazci padli su mnye uprsievasnych, anebo dyedyna ma prsieasna iest mnye.“ Obsahuje mimo spevy zo Starého a Nového Zákona: Te Deum, Verím sv. Atanáša, litanie všetkých svätých a pamiatku za mrtvých. Široké samo-hlášky sú v ňom obyčajné, jako: cziuzi, giutro, liud, tyssiue, vzolagiu, radostiü; zastaralých slov má hojnosť, jako: zbzl (baculus), ziz (sitis), rueziei (torrens), mrakava (caligo) atd. — *Žaltár kapituly Pražskej*, z polovice XIV. storočia; *Žaltár Olešnický či Podebradský*, skvostný pergamentový rukopis v biblioteke Olešnickej v Sliezsku, písaný r. 1396;

Proroci Isaiáš, Jeremiáš a Daniel, rukopis na papieri z r. 1375—1380 v biblioteke c. k. university Pražskej; pravopis má zvláštny (tu nečo na ukážku: „Narzyekanye Jeremyassovo. Kak sedy samo myesto plnee lyda — vczynyla sye gest yako vdova pany lit-skaa — knyeczna mnohych vlasty uczynyena gest pod dany . . . nenyte ktoby gy vteyssl y zevssech mylych gyegye.“) často opakujú sa predložky, jako: ot lyda ot sveho, przed tvarzi przed mu; *Prorok Isaiáš* a časť prorokov *Jeremiáša, Barucha, Amosa a knih Machabejských* v c. kr. biblioteke Olomúckej; *Evanjelia nedelnie a sviatočné* z polovice XIV. storočia v c. kr. dvorskej biblioteke vo Viedni; má mnoho zvláštnych výrazov, jako: myezeny prst (extremum digiti), zvon ryby (pars piscis), myto (merces), nenyte ponaczyn — nenie načim (non est opus); *Evanjelia* či cztenye zymneho czasu, rukopis pergamentový, 27 karát in folio obsahujúci, z polovice XIV., v biblioteke rytiera z Neuberka, začína sa: „Poczynagy sye cztenye zymneho czasu. Prvny nedyeli vadventie Svaty Nathiey pisse Cztenye toto na poczatezie gedenmezczietmee Capitoly Arzka:“ *Evanjelium sv. Matúša*, rukopis pergamentový, 386 karát in folio obsahujúci v c. k. univ. biblioteke Pražskej z druhej polovice XIV. storočia; *Nový Zákon Mikulovský*, rukopis pergamentový v VIII. z r. 1406 písaný pravopisom Husovým, v biblioteke v Mikulove; *Biblia Mikulovská*, rukopis pergamentový in folio, v biblioteke v Mikulove, z konca z XIV. storočia; konečne *Biblia Leskovecká*, rukopis pergamentový, ozdobne písaný v kr. biblioteke v Dražďanoch, asi z r. 1390—1409; začína sa slovami: „V poczatie stvorzil buoh nebe y zemi ale zemie byla neuzyteczna a prazdna. a tny biechu nadtvarzi propasty. aduch bozy nassiesse sie nadvodami. Ipoviedye buoh bud. svetlo istvorzeno yest svetlo. A vidyev boh svetlost zeyest dobra.“

(Pokračovanie.)

Starobylé formy „Otčenášu“ v Slovančine.

(Dokončenie.)

V Hradci (Grätz) vyšlo dielo „Malahni Katekixam,“ ktoré Persich preložil a z neho vynimáme túto formu *illyrského* „Otčenášu:“ Oteze nase, koy jessi na Nebessiü.

Svetissa Ime tvoje.

Da pride Kragljevstvo tvoje.

[Zemglje.]

Da budde voglia tvoya kako na Nebbu, i na Kruh nase svakdagni dai nam danase.

I odpusti nam dughe nase, kako i mi odpust-tamo duxnikom naseim.

I neuvedi nase u napast.

Da izbavi nase od Zlaa. Amen.

Spôsoby písania: *danase, nase, budde na nebbu* sú pochybené, bo jak Dalmatinci tak i iní Slovania majú rozdiel medzi *s* a *š* a nesdvoj-násobňujú nikdy spoluhlášky, jako *budde*.

V jednom rukopise *srbskom* štýr Evanjelij nachádzame túto formu:

Otče náš iže jesi na nebesjeh.
da svetitse ime tvoje.
da pridet carstvie tvoje.
da budet volja tvoja, jako na nebesi i na zemli.
Chljb nas nasuščstvnji dažd nam dnes.
i ostavi nam dlgy naše, jakože i my ostavljam
dlžnikom našim.
i ne v- vedi nas v- napast.
n- izbavi nas ot lukavago.
jako tvoje jest carstvie i sila i slava v vjeki
amin.

Georgevič podáva nasledujúcu *slavonskú* formu, ktorú Bibliander, Gessner a iní uvádzajú:

Otče náš ki jesi na nebesi(h).
Svetise ime tvoje.
Pridi kraljevstvo tvoje.
Budi volja tvoja, kako na nebu i na zemlji.
Kruha našega vsagdanjega daj namga danas.
I odpuščaj nam duge naše, kako i mi odpuščamo
dužnikom našim.
I ne peljaj nas vnapast.
Da izbavi nas neprijazni.

V modlitebnej knižke r. 1807 v Záhrebe tlačenej, nachádzame inú *slavonskú* formu:

Otče nash, koj jesi na nebesih.
Svetise ime tvoje.
Pridi kraljevstvo tvoje.
Budi volja tvoja, kako na nebu i na zemlji.
Kruh nash svagdanji daj nam danas.
I odpusti nami dugi naše, kako i mi odpust-
jamo duxnikom nashim.
I neuvedi nas u' napast.
Da izbavi nas oda zla.

Takto znejú všetky temer formy illyrského „Otčenášu“; niekde kladú predložku *ga* za *daj nam*. „Kratka Azbukvica,“ ktorá r. 1696 v Trnave vyšla, má „daj namga i danas.“ Nektore dalmatinské formy majú „*hljb*“ za „*kruh*,“ „*da oslobodi*,“ za „*izbavi*,“ miesto „*odpustjamo*“ pišu niekteri „*odpusctamo*, *odpuschiamo*“ (čítaj: *odpuštamo*, *odpuščamo*).

V modlitebných knihách *chorvátskych* z r. 1807 nachádzame túto formu:

Otecz nash, koiszi na nebesjih.
Szvetisze ime tvoje.
Dojdi kraljeztvo tvoje.
Budi volja tvoja, kak na nebu, y na zemlyi.
Kruha nashega vszakhdashnyega daj nam denesz.
Y odpuzti nám duge nashe, kak y mi odpuschamo
dusnikom nashem.
Y nevpelyaj nasz vu zkushavanye.
Nego oszlobodi nasz od zla
Tu máme cz=c, ss=s, sh=š, sch=šč,
s=z, z(pred t a k)=sz.

Najstaršia forma „Otčenášu“ v *Čestine* je, zo XIV. storočia, z roku asi 1370—1380: dosvedčuje to pravopis doby tej:

Otze nass genz gsy wnebesyech
oswyet sye gmye twe
przyd kralewstwyte twe
bud wola twa yakoz wneby y wzemy
Chleb nass wezdayssy daj nam dnes,
i odpust nam dlhy nassye yako y my otpu-
scyemy dluznykom nassyem,
i nevwod nas wpokussenye
ale zbw ny otezleho. Amen.

Rukopis, z ktorého „Otčenáš“ tento vyňatý je, nachádza sa v biblioteke c. k. university Pražskej (F. 30, f. 93), pri ňom modlitby: „Zdrawa maria“ („Zdrawa marya mylosty plna boh stebu pozehnana ty wzenach y pozehnany plod brzycha tweho Amen“) a „Creda.“ Šembera udáva v svojich „Dejinách“ za „Otčenášom“ týmto poznámku: „Pre porovnanie podávame tu Páter, jak asi znel v jazyku IX. stoloetia:

Otče náš, jenže jesi v nebesiéch, osvieti sie jmie tvoje, prijdi králevstvié tvoje, budi vólja tvoja; kako v nebesi i na zemi; chléb náš vesdajšij daj nám dnes, i odpusti nám dlhy naše, kako i my otpuščiamy džžnikóm svojim; i neuvedi nás u pokušenié, ale izbavi ny zlého. Amen.

Či takúto mal formu český a slovenský „Otčenáš“ v IX. stoloeti, nedá sa určite dokázat, keď nám ho žiadon rukopis z veku toho nepodáva.

Ukážka

slov sanskritských a slovanských, ktoré ten istý koreň a význam majú.

Abi, api, starosl. abije, hned.
ačh, (hervorragend) srovnaj
hák, háčok.
adati, od *ad, ada*, jest, jedlo,
jedenie.
adavan, neobdarovaný.

adi, rusky odin, jedon.
adima, jediný.
adir, hedur, srb. atar, chotár.
advaja, niedvojí, sebe rov-
ného nemajúci.

agni, oheň, srov. jaga baba,
jug, južný.
agni-hatra, oltäre.
aho, aha, ach.
akmen, kameň.
akrosati, okričat.

aksat, (axis), os, osa.
 akša, oko.
 akšamatra, okamiera, oka
 mzenie.
 am, my.
 amarta, nesmrtnosť.
 amiša, mäso.
 ano, on ona ono.
 andara, vtorý, utorok.
 ankas, háňka.
 anga, sr. agni (ohň) uhel.
 angat, (infans), negadajúci,
 nemlúvniatko.
 ankra, sr. rus. jakor.
 anja, anna, iný.
 antar, vniutorný.
 anter (alter) vtorý, druhý.
 anteri, vniutornosť, útroba.
 ap (apio, ἀπιω), habem, chápat.
 ardh, rásť.
 arru, jarý.
 arc, robiť, rameno.
 arcan, sr. ind. ašva, lit. asca,
 or (kôň).
 as, us, jasný.
 asja, osta, ústa.
 assajati, obsiahnuť.
 assjati, usúvať.
 aster, ostrý.
 astra, ostrie (zbraň).
 aša, choču (chcem).
 at, ist.
 atha, rus. eto, tento.
 atma, dmem, dýmam, (Athem,
 Seele), sr. rus. duma, du-
 mat = mysleť.
 aci, ovce.
 ažurja, žrec, žertva.
 Bába, (infans), bába, bábka.
 bad, budujem, búda.
 bah, bah, puchnúť, pýcha.
 baja, báť sa, bázeň.
 bal, vôl, vendický bola.
 bal, valne.
 bala, valný, vláda, válka.
 barami, pol. brama, brána.
 bardahe, varito.
 bare, barai, borit sa.
 barun, baria, rus. baryn, ba-
 rynia, barón.
 basti, bašta.
 batak, sr. patak, patka, pták*).

* Aby sme tvrdenie naše ešte lepšie dokázali, že sa má písať *pták* a nie *vták*, podávame tu, jako sa slovo to píše a vyslovuje u iných Slovanov a síce. rnsky, slovinsky, cher-

beđ, bes, zlý, zle.
 begna, behám.
 barani, baran.
 berva, barad, berem, brať.
 beter, väčší.
 bhadati, bhodati, bodaf.
 bhad, bhadra, bodrý, bodrosť.
 bhaga, (excelsitas, felicitas sr.
 Bôh).
 bhagavan, bohatý.
 bhagaveda, bohoveda (Theo-
 logia).
 bhanti, vhani, svätif, sr. pol.
 swąto.
 bhara, barna, bremeno.
 bhadž, pražiť.
 bharka, barina.
 bhartiš, brada.
 bhaš (loqui), bhašita (loquens),
 bhaša (lingua), sr. báseň,
 besedovať, beseda.
 bhavan, baviaci sa.
 bhi, báť sa, bhaja, bázeň.
 bhas, blesk, blyšťať sa.
 bhrađ, bhrač, brieždi sa.
 bhatri, bratha, brat.
 bhru, brať, ztade bhara, bre-
 meno.
 bhruva, obrvy.
 bhu, budem, bhava, bývanie,
 bhuti, byť.
 birsat, pršať.
 bolna, volať.
 bor, bôr, borovica.
 bra, braviti, vraveť, bravimi,
 pravim.
 bhudh (cognoscere), bdieť,
 badať, vedieť, arabedh, bed-
 livosť.
 budha, človek bdiaći, bedlivý,
 múdry.
 buhti, bohatý.
 bura, broň.
 by, ba, be (sine), bez, vy
 (predložka).
 Čal (incipere, movere), čala
 (movens), sr. čat, načat.
 čana, čeť, počef, číslo.
 čap, štep.
 čarida, cárstvo.
 čaru, čarovný, krásny.
 čater, šiator.

vátsky, srbsky, susdalicky =
 ptica, česky a poľsky = pták,
 vendický = ptice, sorabsky =
 ptašk, ptaška, polabsky = pat-
 tinatc, malorusky = ptaška.

Red.

čhad, šat, štif.
 čhaja, sien, tien, stien.
 čhala, šala, šalba, ošialif.
 česanti, česať sa.
 česm, čižma.
 či (colligere) čítať, počef.
 čita, čitana (sensatio, mens,
 cogitatio), sr. čút, čuch,
 cintavý.
 čid, česnúť (scindere).
 čira, širy.
 čitra, čistota.
 čučna, cicaf, ssať.
 čuta, (parvus), sr. liptov.
 čudo.
 Da dat, dať; dodati, dávať;
 datta, darca; dan, dana, daň.
 daj, dojka.
 daiše (obievačka), sr. dážd.
 dal, delim.
 dar, drať.
 dara, diera.
 darana, dar, darovanie.
 dhaman, dom (od dha = te-
 nere)
 deha, tuho.
 dena, diať.
 dhar, dhir, trvať.
 dhma, dmúť.
 dhri, trimať, držať.
 dhum, dým.
 dhymi, ďakovať, diek.
 dieťja, deti.
 dila, dile, ďalej.
 div (lusus), sr. div, divadlo.
 diviti, diviť sa.
 divan, deň, od div (glänzen),
 sr. divať sa, vidno, roz-
 vidnievať.
 dorati, durif sa, báť sa.
 dram, trnúť.
 drau, driemať.
 dru, (currere), sr. dráha.
 druga (manželka boha Sivy),
 sr. druh, družka.
 drum (arbor), drevo, strom.
 dua, dum, duch.
 duari, drevný.
 duh, tahám.
 duh, dožiť, dugda, duhitra, do-
 jená, ztade gr. δουρατες, sr.
 doč, dcí, dcéra.
 dura (durare), trvať.
 dum, duma, dumka.
 duma, dým.
 dur (pravus), sr. dura, vzdovy.
 dvar, dvere, sr. diera.
 dcarka, dvor, sídlo boha
 Krišny.

dvaja, dvoji.
dvapar, pár.
dvi, dvakrát.
dvidža, dvojča.
dža, znať, *džama*, známosť.
džanu, hnát.
džar, sr. žiar, žiarlivosť.
džiad, ded, *džiada*, dedka.
džemi, zem.
džihva, pers. *hizva*, jazyk.
džina, deň.
džru, starnúť, *džerat*, starý, starosť.
džiti, *dživ*, žiť, *dživa*, žijem, *dživata*, život.
džjut (lucere), sr. jutro, jutrenka
Edhad, hoduje, sr. jedlo.
ekada, nekdy.
ethi, č. jiti, íst.
Falak, balík, obalif, obalka.
fala, *phala*, pluh.
Gaber, hovor.
gad, *gadati*, hádať.
gada, idem.
gagerna, gágaf.
gah, hustý.
gar, hrať, ihraf.
garč, hrčať, *garčita*, hrkot.
garh, karhať, kárať.
gari, hora.
gari (currus), sr. kára.
garna, grabati, hrnúť.
gasti, hosť; sr. *ghas* (edere), kúsať, γαστήρ = Gas-t = hos-t = hos-pes.
gate, haf, zahatať.
gazel, koza, kozel.
gena, *dženai*, žena.
genu, hnát.
gerden, sr. grdlo, hrtan.
gharma, horko, horučosť.
ghora, hrozný.
ghuš, hučať, *ghoš*, huk.
gir, sr. gvar, govor, chýr.
glas, hltám.
go, *gam* (terra), sr. gr. geo, sl. zem (g = z).
go, *gava*, *gaha*, (vacca), go-vado, hovado.
gol, kolo.
gora, hora.
gra, grad, hrad.
gram, sr. hromada.
gras, litev. graužu, hryzem, žerem.
grda, grudi, hrud.
guna, huňa.
Hada, chod.

hadati, hodovať.
hana, *ghanati*, honif.
hans (anser), pol. gęs, hus.
hari, or, kôň.
harina, srna (h = s).
hermi (thermae), sr. horko.
hima, zima.
hoda, Bôh, sr. hody, hodnosť.
hrudi, hrud.
hul, halif, zahalif, halena.
hve, hovorím, zvať (h = z).
I (ire), i-t, íst.
jakrit (jecur), jatrá (k = t).
jam, jať, pojať (ducere uxorem).
jama, jama, podzemie, peklo.
jantra (compages), sr. kantár.
jaran, jarý.
jaran, jaro, rok.
jasaha, jasnosť.
jata, jako.
ičaj, ešte.
ičami, iskam.
ičh, iskať (wünschen, verfolgen), rus. išču, lit. ieskau.
iks (sehen), ztade *akši*, lit. akis, oko.
jozuan, *hezue*, jazyk.
išta (optatum), sr. iskať, zisk.
ju, *judž* (jungere), jať, sr. *juga*, jho.
juva, jinoch, junoš.
Kabiz, chopif.
kačli, kytla.
kak, lit. kassau, kosif.
kala, kal, kalný, *kaluša*, kaluža.
kala, skala.
kala, rus. karyj, čierny.
kalajana, kalý, kalabný.
kalam, slama.
kali, kalich.
kama (amicus in bello), sr. kamarád, kum, mumstvo.
kamar, gr. κμαρ, κμαρ, chámy, chomút.
kanoti, konať, končif.
kanta, končitosť.
kančana, skončený.
kapra, koberec.
kar, krátkv.
kara, kárajući, *karere*, kárať.
kaši, kašel.
katar, ktor, ktorý.
katera, kotól.
kekila, *kokila*, kukačka.
kerva trpký (k = t).
kesla, kyslý.
kha, ký, kto.

khaja (dicere), sr. kázať.
kidati, kydať.
kim, čím, komu.
kisa, pol. kiesa, kešeňa.
klavi (debilis), klavý, zklavet.
klap, klopať.
koki, kýcham.
kola (dens), sr. kel, kly, klov, klovy, kól.
kra, kráčať; *krama*, krok.
krašna, krásny.
krija, kryť.
kris (attenuare), sr. krs, zakrslý.
krit (dicere, laudare), sr. krik, kričať.
krudh (irasci), sr. krutý, ukrutný; *kredha*, ukrutnosť.
krus, lit. krokiu, kričať.
kšėja, pol. kšięży, ksiądz, kňaz.
kšira, sýr.
kšuta (fractus, parvus), sr. šutý.
kub, *kup*, nakopiť, kopa.
kuč (sonare), sr. skučať.
kul (turbare), sr. kal, kalif; *kaluša*, kaluža.
kula (familia, gens), sr. koleno, pokolenie, čelad.
kula, kolo.
kula, holý (k = h).
kulabi, kulhavý.
kunda, *kuda* (focus), sr. kad, kadif, kadidlo.
kup (fovea), sr. kopať, prikopa, jama.
kuriada, krátky.
kut, *kud* (wühlen), sr. kutať.
kut, dom; sr. pofsky kucza, sr. kufa, kutica.
kutas, odkuď.
Labh, lapif.
laghu, ľahko.
lakeri, *lokra*, luh, les.
lakhi, ľahký.
lakš (videre), sr. lúč, lat. lucere, lux, nem. Licht; sr. ob-lak, ob-loha, ob-lok, lice, ob-ličaj; ztade *likh*. (scribere, pingere, illuminare), sr. lika, lieť, liečidlo.
langari, lahev, ľahvica.
las (amplecti, ludere, amare), sr. láska, ľaskať, ľaskovať, Lada; *leta*, *telas* (cupidus), sr. Lel, Lelo.
leha, lesk.

lecha, fahký.
legna, fahnúf.
li (liquefacere), sr. liaf.

lih, lizaf, ližica.
lip, lepif, lep, lepnúf, lipéf.
loka, loh, poloh.

lubh (cupere), *lobha* (amor),
 sr. ľubif, ľubezný.
lusat, luzný.

(Pokračovanie nasleduje.)

Knihy a spisy redakcii zaslané.

Slovenský národný zábavník. Usporaduje Ján Francisci, predseda knihtačiar-ského účasťníarskeho spolku v T. Sv. Martine. Sväzok VII. Povesti Jána Kalinčáka. Orava. Turč. Sv. Martin. 1873. VIII.; str. 170; cena 50 kr.

Trenčiansky Matúš. Povest od Viliama Pauliny-Tótha. S úvodom od Sam. Ormisa. Slovenskej národnej knižnice sv. I. Turč. Sv. Martin. 1873. VIII.; stran 175; cena 50 kr.

Grammatika francouzská pro nižší a střední třídy reálných škol a pro střední třídy reálných gymnasií. Sest. J. Škoda, ředitel c. kr. reálného gymnasia v Přeřově. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1874; VIII.; str. 114; cena 80 kr., viaz 90 kr.

Jan Švehla. Historická povest od Václava Vlčka. V Praze. Tiskem a nákladem kněhtiskárny: J. Otto. 1873. VIII.; str. 180; cena 36 kr.

Josef Jungmann. Obraz jeho života a působení. Sestavil Otakar Jedlička. (S podobiznou). V Praze. Tiskem a nákladem Jana Otty. 1873. VIII.; str. 48, cena 15 kr.

O letorách. Rozprava psychologická. Sepsal Dr. Josef Durdík. V Praze. Tiskem a nákladem kněhtiskárny: J. Otto. 1873; VIII.; str. 70; cena 30 kr.

O směnkách. Ku všeobecnému poučení napsal JUDr. Emil Herrmann. Druhé roz-množené vydání. V Praze. Tiskem a nákladem kněhtiskárny: J. Otto. 1872. VIII. str. 132; cena 50 kr.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Václav Vlček. Ročník III. — díel II. 1873.

Číslo 9. vyšlo s nasledujúcim obsahom: O praveku Čech za doby třetihorní, podává dr. Em. Bořický; Pavel Skála z Zhore, od prof. Karla Tieftrunka: Josef Jungmann, od Františka Zákrejsa; Přechody, román od Zofie Podlipské; Vídeň a Praha, z přátel-ského dopisu o Vídeňské výstavě; Rozhledy literární, podává František Zákrejs.

Osvěta lidu. Bibliotéka prostonárodních přednášek. Vydává J. Otto. Pořádá Jos. Barák. Číslo 13. Pozor na lesy: Rozprava Dra Josefa Durdíka. V Praze. Tiskem a nákladem J. Otty. 1874. VIII.; str. 62; cena 20 kr.

Památky českých reformátorův. Cestopisné a historické rozhledy. Psal Karel Adámek. Tiskem a nákladem kněhtiskárny: J. Otto v Praze 1873. VIII.; str. 170, cena 1 zl.

Prvý katalog kněh, hudebních a uměl. věcí, které vydal Fr. A. Urbánek, kněhkupec v Praze (na Vodičkově ulici č. 11. nové, proti městské vyšší dívčí škole), za jeden rok, totiž až do konce června 1873. V Praze. Tiskem J. R. Vilimka, na spálené ulici č. 4. nové. 1873. VIII.; str. 48.

Sedmikrásky. Ve prospěch mládeže československé sepsal Ant. Jaroslav Vrtátko. Nákladem spisovatelovým. V Praze. U spisovatele v domě musejním, v Kolovratské třídě č. 858—II. 1864. VIII., str. 60; cena 40 kr. r. č.

Zvonky. Výběr písní a deklamací pro mládež. Upravil Alois Sveistyll, učitel v Praze. (Tatáž sbírka vyšla s názvem „Dychánek,“ s nápěvy, a prodává se za 56 kr.). V Praze. Tiskem a nákladem kněhtiskárny: J. Otto. 1873. XVI.; str. 88; cena 20 kr.

Všetky tieto spisy odporúčame snažne ct. svojmu čitateľstvu.

Listáreň redakcie a administracie.

S číslom týmto sdelujeme každému z ct. našich čitateľov, ktorí nám svoje nedoplatky posial nezaslali, koľko sú nám podľžní; i prosíme spolu ešte raz v záujme jích i našich časopisov, by nám tiež nedoplatky behom niekoľko dní bezodkladne doposlali ráčili, lebo ináč prinútení budeme doposielanie jim časopisov našich zastaviť. — P. G. Z. v K. Clánok Váš čakáme.

— P. P. D. v D. Kritické úvahy Vaše veľmi nám budú vítané. Čakáme na ne. — J. B. v S. Trudoviny Vaše vďačne uverejníme, keď budú na svet súce. Zle to u nás, keď sa mnoho hovorí, čo by sa písať malo, a sami zakladáme krížom ruky. Keď máte nejaký návrh, sdelte nám ho a píše. Na zdar!

Majiteľ a vydavateľ Andrej Truchlý-Sytniansky. — Knižt. úč. spolok v T. Sv. Martine.